

Herziene antwoorden op de op 21 oktober jl. gestelde vragen

Conform het verzoek van de rapporteurs zijn de reeds op 21 oktober jl. gestelde vragen nogmaals zo precies en concreet mogelijk beantwoord, waarbij het PwC-rapport voor vragen die zien op de feitelijke gang van zaken rondom het memo de informatiebron is, en blijft. De vragen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 15, 17 en 19 zijn aangepast. Voor de vragen 11,13 en 16 zijn enkel tekstuele verduidelijkingen opgenomen. De overige vragen zijn niet aangepast maar zijn voor de volledigheid opgenomen in de beantwoording.

A. Geen vroegtijdige opvolging memo-Palmen

1.

a. Op welke wijze is het memo-Palmen betrokken bij de twee werkgroepsbijeenkomsten op 16 en 23 maart 2017 die kennelijk voortvloeiden uit de heidag van 14 maart 2017 maar waar het niet 'als zodanig apart' is besproken (PwC-rapport, alinea 163)?

Het memo is besproken door het MT-Toeslagen op de heidag van 14 maart 2017. Naar aanleiding van de heidag werd een werkgroep geformeerd ten behoeve van het onderzoek naar compensatie van gedupeerde ouders en het voeren van gesprekken met de advocaat van een aantal betrokken ouders.¹ Hoewel geen duidelijk beeld bestaat over het al dan niet bespreken van het memo tijdens deze werkgroepen², blijkt uit een interview met een werkgroep lid dat de insteek van de werkgroep altijd was om te kijken hoe de uitspraak van de Raad van State van 8 maart 2017, waar het memo over schrijft, per dossier van individuele ouders toegepast kon worden.³

b. Als het memo niet apart is besproken bij deze bijeenkomsten, welke rol had de opsteller van het memo dan tijdens de bijeenkomsten?

De eerste werkgroepbijeenkomst vond plaats op 16 maart 2017, de Vaco Toeslagen was hierbij verhinderd. Bij de tweede bijeenkomst was ook de Vaco Toeslagen aanwezig.⁴ Er bestaan - voor zover PwC heeft kunnen achterhalen uit interviews en documentatieonderzoek - geen agenda of notulen van de werkgroepbijeenkomsten. De exacte invulling van de rol van de Vaco Toeslagen tijdens deze werkgroepbijeenkomsten is dan ook niet bekend. Wel bekend is dat vanuit deze werkgroep twee gesprekken met de advocaat van een aantal ouders plaatsvonden, op 10 april 2017 en 8 mei 2017. Nadat de Vaco Toeslagen in mei 2017 vertrok, heeft het MT Toeslagen de Vaco Toeslagen verzocht om deel te nemen aan de gesprekken zodat de Vaco Toeslagen betrokken zou blijven bij het CAF-11 dossier en de afhandeling hiervan.⁵ De Vaco Toeslagen was aanwezig bij het tweede gesprek met de advocaat op 8 mei 2017.⁶ Ook hier is niet bekend wat de exacte invulling van de rol van de Vaco Toeslagen is geweest.

2.

a. Kunt u aangeven wie, volgens uw informatie, precies op de hoogte was van het bestaan van het memo in maart 2017?

Van 10 ambtenaren is zeker dat zij het memo hebben ontvangen per e-mail of in papieren variant in 2017. Het is niet mogelijk om vast te stellen welke (voormalig) medewerkers (buiten de door PwC geïnterviewden) een fysieke versie van het 'memo-Palmen' in hun bezit hebben (gehad). Uit het PwC-onderzoek blijkt dat naar aanleiding van een interview met een lid van de ingestelde werkgroep niet is uit te sluiten dat het memo op papier is verstrekt tijdens de werkgroep bijeenkomst.⁷ Indien dit het geval blijkt zouden nog eens drie ambtenaren het memo hebben ontvangen. Hieronder treft u een overzicht van wie wanneer in 2017 op de hoogte was.

¹ Paragraaf 5.3.4, alinea 138 en 147 PwC-rapport.

² Paragraaf 5.3.4, alinea 150 PwC-rapport.

³ Paragraaf 5.3.4, alinea 156 PwC-rapport.

⁴ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 t/m 158 PwC-rapport.

⁵ Paragraaf 5.3.6, alinea 149 PwC-rapport.

⁶ Paragraaf 5.3.6, alinea 160 PwC-rapport.

⁷ Paragraaf 5.3.6, alinea 151 PwC-rapport.

	Ontvangend ambtenaar	Memo ontvangen op:	Wijze:	Verzender:	Appendix PwC-rapport
1.	Vaco Toeslagen	Steller memo	-	-	-
2.	MT-lid 1	13 maart 2017, 10:01 uur	e-mail	Vaco Toeslagen	A.10.5
3.	MT-lid 2	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
4.	MT-lid 4	13 maart 2017, 17:26 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.6
5.	MT-lid 5	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
6.	Directeur	13 maart 2017, 20:32 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.8
7.	Medewerker 6 Toeslagen	14 maart 2017, 10:39 uur	e-mail	Vaco	A.10.17
8.	Medewerker 1 Toeslagen	15 maart 2017, 16:36 uur	e-mail	Medewerker 6 Toeslagen	A.10.18
9.	Teamleider 3 Toeslagen	15 maart 2017, 22:15 uur	e-mail	MT-lid 2	A.10.22
10.	Medewerker 2 Toeslagen	Op of rond 17 maart 2017	Papier, niet in mail aangetroffen (blijkt uit alinea 151)	n.b.	A.10.21
11.	Teamleider 1 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-
12.	Medewerker 3 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-
13.	Medewerker 4 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-

b. Acht u het aannemelijk dat de papieren versie, die in omloop is gekomen tijdens de werkgroepsbijeenkomsten van 16 en 23 maart 2017, breder is verspreid dan de personen die aanwezig waren bij deze bijeenkomsten?

Het is niet mogelijk om vast te stellen welke (voormalig) medewerkers en bewindspersonen (buiten de geïnterviewden) een fysieke versie van het 'memo-Palmen' in hun bezit hebben (gehad). Het is daarmee ook niet uit te sluiten dat er een papieren versie van het memo breder is verspreid dan de aanwezige werkgroepleden. Hierbij speelt mee dat er geen data wordt opgeslagen waaruit blijkt wie welke bestanden heeft geprint.⁸

3. Hoe is de terugkoppeling van deze bijeenkomsten naar de ambtelijke en politieke top verlopen, als er geen notities van zijn gemaakt (zoals te lezen valt in het PwC rapport, alinea 150-152)?

Uit de reconstructie blijkt dat het MT Toeslagen in de periode na maart 2017 slechts incidenteel op de hoogte is gehouden van de stand van zaken. Er zou hooguit één keer een actualiteitenmededeling zijn gedaan met een stand van zaken en het MT Toeslagen is daarna schijnbaar niet meer geïnformeerd over wat er in de werkgroep werd gedaan.⁹

4. Welke acties zijn precies ondernomen in maart 2017 naar aanleiding van het memo als het wel degelijk als signaal was opgepakt, zoals blijkt uit een email van oktober 2020 (Appendix A 10.86)?

In uw brief van 16 november jl. geeft u aan dat het voor de rapporteurs niet helder is in hoeverre het advies in het memo is opgevolgd. Het memo heeft in die zin opvolging gekregen doordat het op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017 is besproken en naar aanleiding daarvan is

⁸ Paragraaf 5.3.4, alinea 152 PwC-rapport.

⁹ Paragraaf 5.3.6, alinea 162 PwC-rapport.

besloten dat er een werkgroep werd ingesteld, zoals hieronder verder wordt toegelicht. De letterlijke aanbevelingen uit het memo zijn in 2017 echter niet opgevolgd. Het is te betreuren dat er niet direct meer opvolging is gegeven aan de inhoudelijke bevindingen uit het memo. Inmiddels geldt dat met de hersteloperatie Toeslagen aan de aanbeveling om de klacht van de ouders gegrond te verklaren en een vorm van compensatie aan te bieden tegemoet is gekomen. Niet alleen voor de betreffende groep ouders, maar voor een veel bredere groep gedupeerden.

Op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017, waar het memo is besproken, is besloten dat er een werkgroep werd ingesteld. De werkgroep komt twee keer bijeen (16 en 23 maart 2017) om te onderzoeken waar precies de pijnpunten liggen en hoe het beste tot een oplossing te komen. Bij de tweede bijeenkomst is ook de Vaco Toeslagen, aanwezig. De Vaco Toeslagen stelt in het memo voor om 'een oplossing voor de ouders' te zoeken en vervolgens via een vaststellingsovereenkomst vast te stellen tot welke compensatie wordt overgegaan. Vanuit Toeslagen wordt vastgehouden aan het principe dat compensatie pas mogelijk is na overhandiging van bewijsmiddelen door de ouders. De werkgroep verzet zich tegen het gebruik van een vaststellingsovereenkomst zonder mogelijkheid tot beroep of bezwaar, omdat dit nadelig zou zijn voor de ouders. Vervolgens vinden de gesprekken met de advocaat van een aantal ouders plaats. In deze gesprekken verschillen de meningen over de oplossingsrichting en wordt geen oplossing gevonden. Na de publicatie van het rapport van de Nationale Ombudsman "Geen powerplay, maar fairplay"¹⁰ wordt nog contact opgenomen met de advocaat van een aantal ouders om te bezien of tot een hernieuwd gesprek kan worden gekomen, maar dit mislukt: de meningen liggen te ver uiteen, met name op het gebied van de overhandiging van bewijsmiddelen.¹¹ Naast bovengenoemde acties is naar aanleiding van de heidag, waar het memo is besproken, besloten te werken aan de verbetering van de beslisprocessen binnen de keten van Toeslagen voor wat betreft de uitvoering van CAF-onderzoeken via Intensief Subjectgericht Toezicht (IST) teams¹². De laatste CAF-onderzoeken door IST teams zijn in 2019 uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn in de zomer 2019 gestopt.

5. Hoe duidt u achteraf de situatie waarbij het memo van de vaktechnisch coördinator ('memo-Palmen') volgens het verantwoordelijk MT lid direct diende te worden doorgestuurd, zonder het om te zetten in het gebruikelijke notitie-format, terwijl juist dat later heeft geleid tot de slechte 'vindbaarheid' van het memo (PwC rapport, p. 6, alinea 10)?

Op 13 maart 2017 mailt de Vaco Toeslagen het memo naar MT-lid 1, die het memo doorstuurt naar MT-lid 4. MT-lid 4 reageert hierop dat de Directeur Toeslagen (2017) zo snel mogelijk geïnformeerd moet worden. Het eerstvolgende moment hiervoor was de heidag op 14 maart 2017. MT-lid 1 mailt het memo naar de Directeur Toeslagen (2017) met het voorstel om tijdens de heidag op 14 maart 2017 stil te staan bij de inhoud van het memo en tot vervolgfafspraken te komen. De Directeur Toeslagen (2017) stemt hier mee in.¹³ Het bespreken van het memo op de heidag en niet gedurende een reguliere MT-vergadering heeft er mede aan bijgedragen dat het memo niet volgens de normale procedures van het MT Toeslagen is gearchiveerd.¹⁴ Achteraf was het uiteraard verstandig geweest voor de terugvindbaarheid dat het memo op gebruikelijke wijze was opgesteld en gearchiveerd en is het zeer te betreuren dat dit niet is gebeurd. Het PwC-rapport geeft geen aanwijzingen dat de latere vindbaarheid van het memo een overweging is geweest bij de keuzes in maart 2017.

6. a. Kunt u aangeven waarom, naar uw mening, het memo niet omgezet is in een formeel MT-stuk op het moment dat het werd betrokken bij de werkgroepsbijeenkomsten van 16 en 23 maart 2017?

b. Heeft dat, denkt u, iets te maken met de wens het memo te behandelen buiten het gebruikelijke besturingsmodel (PwC-rapport, alinea 142)?

Ik weet niet waarom het memo, op het moment dat het werd betrokken bij de werkgroepsbijeenkomsten van 16 en 23 maart 2017, niet is omgezet in een formeel MT-stuk. De

¹⁰ Nationale Ombudsman, Geen powerplay maar fairplay, 7 augustus 2017.

¹¹ Een meer gedetailleerde beschrijving van de wijze van opvolging van het memo treft u in paragraaf 1.2, alinea's 11 tot en met 16 en paragraaf 5.3.6, alinea's 147 tot en met 166 van het PwC-rapport.

¹² Paragraaf 5.3.4, alinea 144 PwC-rapport.

¹³ Paragraaf 5.3.3, alinea 130, 132 t/m 134 PwC-rapport.

¹⁴ Paragraaf 5.3.4, alinea 137 PwC-rapport.

reden waarom het memo in eerste instantie, ten behoeve van de bespreking tijdens de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017, niet is omgezet in een formeel MT-stuk is wordt toegelicht in vraag 5. De keuze om een gerichte werkgroep in te richten onder directe verantwoordelijkheid van een MT-lid, buiten de bestaande teamstructuur om, lijkt niet direct samen te hangen met het archiveringsvraagstuk.

7. Hoe duidt u dat Appendix A.10.68 enkel ter informatie in het rapport is opgenomen en een verdere uitweiding hierover ontbreekt?

Dit is een beslissing van PwC geweest. PwC heeft grondig onderzoek gedaan, de onderzoekers hebben onafhankelijk afgewogen welke informatie zij in het eindrapport hebben opgenomen.

8.

a. Heeft u inzicht gekregen in de precieze afweging van de opstellers van het PwC-rapport welke heeft geleid tot het enkel ter informatie opnemen van Appendix A.10.68 (PwC-rapport, alinea 223)?

Ook dit is een beslissing van PwC is geweest. Om geen onduidelijkheid over de keuze van PwC te laten bestaan is uw vraag aan hen voorgelegd. PwC geeft, in aanvulling op hetgeen opgenomen in alinea 223 van het rapport, aan dat zij de relevante informatie uit (de bijlagen behorende bij) de betreffende e-mail betrokken hebben in het onderzoek en verwerkt in de tijdlijn zoals beschreven in het rapport.

b. Is voor u inzichtelijk op basis van welke concrete informatie de opstellers tot dit besluit zijn gekomen? Zo ja, kunt u dit met ons delen?

Het is een objectief feitenonderzoek, dat de onderzoekers van PwC onafhankelijk hebben uitgevoerd. De onderzoekers hebben gebruik gemaakt van diverse informatiebronnen. Zo zijn in het onderzoek interviews gehouden en zijn relevante mailboxen onderzocht. Ook hadden de onderzoekers toegang tot de archieven van het ministerie en is van een aantal personen de (privé)telefoon onderzocht.

9. Aan het eind van de mail van de medewerker (Appendix A.10.68) worden de volgende vragen gesteld: "Bij mij komt zodoende de vraag op of de stukken, waaruit de contacten met de advocate en de genomen vervolgactie op de memo duidelijk blijken, wel aan de staatssecretaris zijn verstrekt en haar hebben bereikt? Of komt het in dit licht bezien niet goed uit? In deze voor mij niet te plaatsen ontwikkeling zijn dit wel de vragen die bij mij opkomen. Ik voel me door zo'n email ook ernstig in het nadeel gebracht." Hoe duidt de secretaris deze passage en heeft er nader onderzoek plaats gevonden naar de destijds bij de medewerker opgekomen vragen?

De afzender van Appendix A.10.68, waaruit wordt geciteerd, heeft niet meegewerkt aan het PwC-onderzoek, waardoor de e-mail door PwC niet aan deze persoon kon worden voorgelegd in het onderzoek. Desalniettemin zijn de relevante bijlagen behorende bij genoemde e-mail betrokken in het PwC-onderzoek.¹⁵ Het rapport gaat niet nader in op de vraag of er onderzoek naar de betreffende vragen van de medewerker heeft plaatsgevonden. De medewerker lijkt, zoals uit de mail blijkt, te twijfelen of de toenmalig staatssecretaris op de hoogte was van de genomen vervolgstappen in maart 2017 toen zij in haar brief van 20 oktober 2020 schreef: "Het memo laat opnieuw zien dat kritische signalen van medewerkers over de werkwijze in de CAF-11 zaak helaas pas veel te laat de aandacht hebben gekregen die zij verdienen."¹⁶ Het PwC-rapport gaat niet in op de vraag welke informatie in oktober 2020 exact bekend was bij de voormalige staatssecretaris over de vervolgstappen op het memo.

Vastgesteld is wel dat het memo in 2017 opvolging heeft gekregen, in die zin dat het op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017 is besproken en naar aanleiding daarvan is besloten dat er een werkgroep werd ingesteld, zoals in vraag 4, 1n, 2n, 13n en 14n verder wordt toegelicht. Het MT Toeslagen heeft het memo in 2017 besproken en vervolgens acties ondernomen. In deze zin is er dus wel sprake geweest van opvolging van het memo. De letterlijke aanbevelingen uit het

¹⁵ Paragraaf 5.3.7, alinea 223 PwC-rapport

¹⁶ [Brief verzoek om memo tijdens AO 15 oktober | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

memo zijn in 2017 echter niet opgevolgd. Het is te betreuren dat er niet direct meer opvolging is gegeven aan de inhoudelijke bevindingen uit het memo. Inmiddels geldt dat met de hersteloperatie Toeslagen aan de aanbeveling om de klacht van de ouders gegrond te verklaren en een vorm van compensatie aan te bieden tegemoet is gekomen. Niet alleen voor de betreffende groep ouders, maar voor een veel bredere groep gedupeerden.

B. Geen vaststellingsovereenkomst en voortzetting procedures

10. Wat was de achtergrond van de bezorgdheid om de betreffende ouders tekort te doen met een vaststellingsovereenkomst als zij tegelijkertijd werden bijgestaan door een advocaat (PwC-rapport, alinea's 13 en 143)?

De Vaco Toeslagen adviseert de klacht van de ouders "gegrond te verklaren en een vorm van compensatie aan te bieden. De Vaco Toeslagen geeft aan dat dit kan middels een vaststellingsovereenkomst (VSO) om af te zien van verdere bezwaar en beroepsprocedures. Echter, wordt destijds binnen Toeslagen het uitgangspunt gehanteerd dat compensatie pas mogelijk is na overhandiging van bewijsmiddelen door de ouders. De werkgroep die is ingesteld naar aanleiding van het memo verzet zich tegen het advies van de Vaco Toeslagen vanwege het ontbreken van een mogelijkheid tot beroep of bezwaar, omdat dit wordt gezien als mogelijk nadelig voor de ouders. Een eerste stap zou zijn om te kijken of er een recht op toeslag bestond. Op deze wijze zou meer voor de burger kunnen worden bereikt dan in het geval er sprake zou zijn van een VSO zonder bezwaar en beroep. Uit de bevindingen van PwC valt te concluderen dat is besloten om niet te kiezen voor de vaststellingsovereenkomst.¹⁷ De exacte overwegingen zijn door de werkgroep niet op papier gezet. PwC heeft geen nadere terugkoppeling van de werkgroepbijeenkomsten gevonden. Of er naast de genoemde overweging rondom bezwaar en beroep nog andere overwegingen speelden is niet bekend.

11. Waarom werd vastgehouden aan het overleggen van bewijsmiddelen, hetgeen heeft geresulteerd in het stuklopen van de onderhandelingen (PwC-rapport alinea 16)?

Na de publicatie van het rapport van de Nationale Ombudsman is nog contact opgenomen met de advocaat van een aantal ouders om te bezien of tot een hernieuwd gesprek kon worden gekomen, maar dit is mislukt: de meningen lagen te ver uiteen, met name op het gebied van de overhandiging van bewijsmiddelen.¹⁸ Het PwC-rapport gaat hier niet nader op in. Uit een eerder openbaar gemaakt stuk, de notitie van 9 augustus 2017¹⁹, is bekend dat Toeslagen als uitgangspunt had dat naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State het noodzakelijk was dat Toeslagen beschikte over de gegevens voor de herbeoordeling van afgewezen bezwaren en beroepen. Daarnaast zijn, zoals uit de notitie van 9 augustus 2017 blijkt, veel bezwaren herbeoordeeld en gegrond verklaard. Zowel in het kader van de herbeoordeling van bezwaren als in het kader van gesprekken over een vaststellingsovereenkomst vond het toenmalige MT Toeslagen het wenselijk om feitelijk vast te stellen welk recht op toeslag bestond en of de daarvoor benodigde informatie beschikbaar was.

12.

a. Op welke gronden werd besloten door te procederen in individuele gevallen?

b. Werd hierbij niet overwogen dat de betreffende ouders daarmee mogelijk juist tekort werden gedaan?

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State stelde Toeslagen vaak in het gelijk in zaken waarin de strikte toepassing van het recht op kinderopvangtoeslag ter discussie werd gesteld. Pas op 23 oktober 2019, kwam de Afdeling terug op deze jurisprudentie en concludeerde dat Toeslagen meer ruimte had om maatwerk te leveren bij het vaststellen van aanspraak op kinderopvangtoeslag en het terugvorderen daarvan.²⁰ Deze uitspraak heeft geleid tot een gewijzigde uitleg en toepassing van wet- en regelgeving. Voordien werd de wet uitgelegd en toegepast met een alles-of-niets benadering waarbij bijvoorbeeld indien wel een deel van de eigen bijdrage werd betaald toch de toeslag voor het gehele jaar op nihil werd gesteld en

¹⁷ Paragraaf 1.2, alinea 13 en paragraaf 5.3.4, alinea 143 PwC-rapport.

¹⁸ Paragraaf 1.2, alinea 16 PwC-rapport

¹⁹ <https://informatiepuntkinderopvangtoeslag.rijksoverheid.nl/publicaties/d30fa3ad4af4cbb8f8062f93635122aa/stuk-013d.pdf>

²⁰ Adviescommissie Uitvoering Toeslagen, Omzien in Verwondering 1, p. 12.

teruggevorderd. Op basis van deze uitleg werd ook geprocedeerd, eventueel tot het niveau van de Afdeling.

Naar aanleiding van de genoemde uitspraak van de Afdeling heeft Toeslagen de uitvoering aangepast, Toeslagen past nu bijvoorbeeld de toeslag proportioneel toe. Daarbij zal Toeslagen de individuele omstandigheden van een belanghebbende waaronder de evenredigheid van een vaststelling en terugvordering in ogenschouw nemen. Met de kennis van nu, mede op basis van de conclusies van de Adviescommissie Uitvoering Toeslagen en het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag, weten we ook dat destijds in de uitleg van de wet een andere keuze gemaakt had moeten worden.

C. Memo-Palmen blijft onderbelicht in drie opeenvolgende onderzoeken

13.

a. Klopt het dat verschillende leden van het MT, die in 2017 het memo onder ogen hebben gehad, tevens betrokken waren bij de uitvoering van het EDP-rapport? Zo ja, om hoeveel MT leden gaat het hier?

b. Is er destijds door deze MT leden overwogen om het memo onder de aandacht van de onderzoekers te brengen?

c. Wat is de reden dat de MT leden, die wel op de hoogte waren van het memo-Palmen, het memo niet ter beschikking gesteld hebben voor het EDP-onderzoek?

Ten tijde van het EDP²¹-onderzoek²² waren er nog 4 MT-leden die ook in maart 2017 in het MT Toeslagen zaten. Eén MT-lid, MT-lid 2, heeft contact gehad met de EDP-auditeurs om hen in staat te stellen hun onderzoek uit te voeren, denk aan het krijgen van toegang tot de systemen. Vervolgens is er geen inhoudelijke betrokkenheid of sturing van dit of een ander MT-lid Toeslagen op het EDP-onderzoek geweest, zo blijkt uit navraag bij het betreffende MT-lid en een betrokken EDP-auditeur. Het genoemde EDP-onderzoek betrof een onderzoek door EDP-auditeurs naar relevante documenten in de netwerkschijven van Toeslagen. In de brief van 21 juni 2019²³ is door de toenmalige staatssecretaris de werkwijze van het EDP-onderzoek beschreven, dit treft u ook aan in alinea's 17, 177, 178 en 179 van het PwC-rapport. Het EDP-onderzoek betrof geen uitvraag naar documenten bij betrokken personen maar een onderzoek naar relevante documenten op diverse netwerkschijven. PwC heeft onderzoek gedaan naar de vraag op welke momenten wat precies met het memo is gebeurd. Zoals PwC in haar rapport in alinea 17 aangeeft is bij het EDP-onderzoek het memo niet aangetroffen.

14.

a. Is bij het opstellen van het ADR rapport uit 2020, voor zover u weet, op enig moment overwogen om de definitie van 'ambtelijke top' te herdefiniëren? Zo ja, wat was daarvoor de reden?

b. Zo nee, kunt u ontkrachten dat hierover in december 2019 een e-mailwisseling over heeft plaatsgevonden (PwC-rapport, alinea 185, Appendix A 10.39)?

c. Wat was de eerste definitie van 'ambtelijke top' die gehanteerd werd en wat was de uiteindelijk definitie die gehanteerd werd?

d. Van wie kwam het initiatief om de definitie van 'ambtelijke top' in de opdracht aan te passen?

Naar aanleiding van een verzoek van de leden Omtzigt en Ladders via de Vaste Commissie voor Financiën²⁴ van 26 juli 2019 is aan de onderzoeksopdracht aan de ADR een onderzoeksvraag toegevoegd. Deze vraag luidde: "Wanneer wist de ambtelijke en politieke top van het onrechtmatig handelen en andere problemen?". Hierbij is het begrip 'ambtelijke top' niet verder gespecificeerd.²⁵ Er is geen eenduidige definitie van het begrip 'ambtelijke top'. Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag heeft de ADR destijds de ambtelijke top gedefinieerd als één of meer leden van de Bestuursraad van het ministerie van Financiën. De ADR heeft hierbij

²¹ EDP = electronic data processing.

²² De onderzoeksperiode van het EDP-onderzoek is 26/9/2018 – 6/11/2018. Tussen 6/11/2018 en 20/11/2018 vond het beoordelingsproces van de door de EDP-auditors aangetroffen documenten plaats.

²³ Kamerstukken II, 2018/19, 31066, nr. 497.

²⁴ 2019Z15419/2019D31737

²⁵ Zie hiervoor ook de brief van 2 september 2019, Kamerstukken II, 2018/2019, 31066, nr. 519.

aansluiting gezocht bij de wijze waarop het ministerie het begrip heeft ingevuld.²⁶ De ADR geeft aan dat deze definitie tijdens het onderzoek niet is gewijzigd. Bijgevoegd treft u de bevestiging van de ADR dat de definitie van 'ambtelijke top' tijdens het onderzoek niet is gewijzigd.

De ADR heeft voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag gebruik gemaakt van een door de Belastingdienst gemaakte tijdslijn over de periode 1 januari 2012 tot en met 31 december 2019. De ADR heeft deze tijdslijn geverifieerd met onderliggende informatie van de Belastingdienst. Voor dit doel heeft de ADR een grotere groep (top)ambtenaren per brief gevraagd aan te geven of zij weet hadden van relevante feiten die niet uit de tijdslijn bleken. Naast de leden van de Bestuursraad (de ambtelijke top) heeft de ADR ook relevante directeuren van het ministerie van Financiën (Belastingdienst en Toeslagen) benaderd. Naar deze grotere groep ambtenaren wordt verwezen in een memo met verslag van een overleg op 13 december 2019.²⁷ Ik veronderstel dat uw vraag 14b naar dit memo verwijst. Bedoeld memo is als bijlage opgenomen in een e-mail die u als bijlage van deze beantwoording treft.²⁸

15.

a. Kunt u toelichten waarom het memo niet is opgenomen in het ADR-rapport, terwijl het destijds wel apart in een email onder de aandacht is gebracht van de onderzoekers (PwC-rapport, alinea 184)?

Uit de alinea's 18, 184 en 185 van het PwC-rapport en de daarbij horende bijlage A 10.39 blijkt dat dit gelegen is in het feit dat het memo geen nieuwe informatie bevatte voor de onderzoeksvraag van de ADR. De ADR heeft onderzoek gedaan naar de hieronder aangegeven problemen met de kinderopvangtoeslag. Uit het onderzoek van de ADR²⁹ blijkt dat de ambtelijke top eerder van deze problemen op de hoogte was dan de datum van het memo. Hieronder de problemen waar de ADR onderzoek naar heeft gedaan met de momenten dat de ambtelijke top daarvan in ieder geval op de hoogte was.

- het overschrijden van beslistermijnen inzake ingediende bezwaarschriften (december 2012)
- de intensieve uitvraag van bewijsstukken (mei 2013)
- de onduidelijkheid over ontbrekende bewijsstukken (februari 2014)
- het ontbreken van proportionaliteit (maatwerk) (oktober 2012)
- het ontbreken van de mogelijkheid voor een persoonlijke betalingsregeling (kwalificatie 'opzet/grove schuld') (januari 2006)
- het stopzetten van toeslagen voordat onderzoek bij de burger was gedaan (september 2013)

Voor de eerste 5 punten gelden voor de politieke top dezelfde momenten. Voor het zesde punt, het stopzetten van toeslagen voordat onderzoek bij de burger was gedaan, geldt dat de de politieke top in ieder geval bij aanbieding van het rapport "Geen powerplay maar fairplay" van de Nationale Ombudsman³⁰ in augustus 2017 op de hoogte was.

b. Wie heeft het besluit tot nasturen van het memo genomen? En wie van de ambtelijke en politieke top zijn daarover geïnformeerd?

Uit het onderzoek van PwC valt op te maken dat dit medewerker 4 UHB Belastingdienst is geweest.³¹ Uit het PwC-rapport is niet gebleken dat de ambtelijke en politieke top hierover zijn geïnformeerd. De mailwisseling die hierover geweest is tussen medewerker 4 UHB Belastingdienst en de ADR in maart 2020, net voor het uitkomen van het ADR rapport, is met uw Kamer gedeeld middels de brief van 14 december 2020.³²

²⁶ Zie bijvoorbeeld het introductiedossier van het ministerie van Financiën: "De ambtelijke leiding van het ministerie heeft zitting in de Bestuursraad."

²⁷ Dit memo is aan de Kamer verstrekt op 26 november 2021 als bijlage bij de lijst van feitelijke vragen over het PwC-rapport, Kamerstukken II, 2021/22, 35510, nr. 92.

²⁸ Zie document "Bijlage 1 bij antwoorden - Mail ADR 19 december 2019"

²⁹ [Onderzoek toeslaggerelateerde CAF-zaken | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

³⁰ [Rapport 2017-095 Geen powerplay maar fair play 0.pdf \(nationaleombudsman.nl\)](#)

³¹ Paragraaf 5.3.7, alinea 183 t/m 186 PwC-rapport.

³² Kamerstukken II, 2020/21, 31066, nr. 765.

16.

a. Kunt u aangeven welke maatregelen u heeft genomen om te voorkomen dat er mogelijke belangenverstremgeling zou plaats vinden voor medewerkers van het ministerie van Financiën die zitting hadden in de begeleidingscommissie van het PwC-onderzoek (PwC-rapport, alinea 90)?

Om vanuit het ministerie van Financiën het onderzoek te begeleiden/ondersteunen is een begeleidingscommissie ingesteld. In deze begeleidingscommissie namen medewerkers deel van diverse dienstonderdelen, dit om de expertise zo goed mogelijk te borgen en de onderzoekers zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen. Bij de keuze voor de deelnemende medewerkers is ervoor gezorgd dat er geen medewerkers in de begeleidingscommissie zaten die zelf ook een betrokkenheid bij het memo konden hebben gehad. De conclusies uit het PwC-onderzoek geven geen aanleiding om dit in twijfel te trekken.

b. Kunt u voor elk van de leden van de begeleidingscommissie aangeven of zij eerder al een rol gespeeld hebben bij gesprekken over het memo-Palmen en zo ja welke?

Bij het samenstellen van de begeleidingscommissie is uitdrukkelijk gezocht naar leden die geen eerdere betrokkenheid hebben gehad bij het memo. Uit het onderzoek van PwC is ook geen eerdere betrokkenheid van de leden van de begeleidingscommissie gebleken. Navraag bij PwC leert dat zij bovenstaande beamen.

c. Hebben zij tussentijdse versies van het eindrapport kunnen inzien (voorafgaand aan de twee conceptversies) en zijn als gevolg daarvan wijzigingen aangebracht in de eerste conceptversie? Zo ja, kunt u een volledige lijst geven van die aanpassingen?

Ik heb deze specifieke vraag aan PwC voorgelegd. PwC bevestigt dat er door de onderzoekers geen andere conceptversies met de begeleidingscommissie zijn gedeeld. De enige input die is geleverd op basis van de feitencontrole is reeds met uw Kamer gedeeld.³³

D. Voortvarend adresseren toekomstige signalen van ongewenst (ambtelijk) handelen

17.

a. Kunt u inzicht geven in de actuele status van het veranderproces, dat zij benoemd heeft in de beantwoording van vragen over het PwC-rapport van 26 november 2021 Kamerstuk 35 510, nr. 92?

b. Welke lessen zijn er getrokken uit het PwC-rapport en welke proceswijzigingen zijn er sindsdien aangebracht?

c. Heeft u inmiddels inzicht kunnen krijgen in de reden waarom belangrijke signalen destijds niet werden opgepakt en ondersneeuwd?

De conclusies uit het eindrapport van de adviescommissie-Donner, het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag en andere relevante signalen, bijvoorbeeld het rapport van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, hebben blootgelegd waar het niet goed ging binnen Toeslagen en daarbuiten. Het rapport van PwC over het memo van de Vaco onderstreept dit. De lessen die uit de verschillende rapporten geleerd konden worden zijn omgezet in concrete verbeteracties die zich richten op verschillende facetten van ons werk. Met de komst van een zelfstandig Directoraat-Generaal voor Toeslagen zijn de bestuurlijke lijnen veel korter geworden en komen signalen vanuit de werkvloer veel sneller bij de ambtelijke en politieke leiding terecht.

Belangrijk onderdeel is verder uiteraard de hersteloperatie die is opgezet om het leed van gedupeerden te compenseren. De 12^e Voortgangsrapportage hersteloperatie Toeslagen die op 21 oktober jl. naar uw Kamer is gestuurd geeft nadere toelichting over de voortgang.³⁴ Naast herstellen wat fout is gegaan zijn ook verbeteringen doorgevoerd in de lopende uitvoering. De dienstverlening van Toeslagen wordt verbeterd en vernieuwd. Er zijn belangrijke stappen zetten gemaakt op het gebied van menselijke maat, denk dan aan de opening van nieuwe steunpunten.

³³ Kamerstukken II, 2021-22, 35 510, nr. 86 + 87.

³⁴ Kamerstukken II, 2022-23, 31 066, nr. 1128.

Daarbij zijn in het licht van de uitspraken van de Raad van State eind 2019 de processen en behandelkaders van de directie Toeslagen grondig doorgelicht en aangepast en in lijn gebracht met de gewijzigde beleidsopvattingen, waarbij een verbeterde dienstverlening en de invoering van de menselijke maat centraal stonden.

Een andere verbeteractie ziet op het signaalmanagement binnen Toeslagen. Door de signalen uit verschillende bronnen beter bij elkaar te brengen, kunnen we leren van de signalen en worden knelpunten eerder en beter zichtbaar. De gevalideerde knelpunten dienen onder andere als input voor de Stand van de Uitvoering, die dit najaar weer met uw Kamer zal worden gedeeld.

We werken daarnaast hard aan een open cultuur, een cultuur waarin bespreken, aanspreken, gehoord en gezien worden vanzelfsprekend zijn. Fouten maken mag, net als risico's herkennen en erkennen. De Ontwikkeldagen 'Vakmanschap naar werk en geweten', waarin medewerkers na het bijwonen van een theaterstuk dat hen een spiegel voorhoudt, met elkaar in gesprek gaan over het huidige en gewenste samenspel, dagen hieraan bij. Daarbij wordt ook gewerkt aan het verbeteren van de veiligheid van medewerkers en is er een breed hulpaanbod dat Toeslagen beschikbaar heeft gesteld voor medewerkers die met een vorm van intimidatie of agressie te maken krijgen. Op het niveau van het Directieteam zijn moreel beraadingsessies gehouden over de lessen die we kunnen leren van het verleden.

Naast de hiervoor genoemde verbeteracties werkt het gehele ministerie, en dus ook Toeslagen, aan verbetering van de informatiehuishouding en -voorziening. Binnen het Rijk wordt hiervoor samengewerkt onder de paraplu 'Open op Orde'. Hiertoe heeft Financiën een aparte programmadirectie opgericht die maandelijks rechtstreeks aan de bestuursraad rapporteert. De hele organisatie moet kunnen laten zien op basis van welke gedocumenteerde informatie een beslissing is genomen, waar om welke reden van adviezen is afgeweken en hoe met signalen is omgegaan. Een cruciaal onderdeel hierin is een veranderde opvatting over hoe om te gaan met de openheid en transparantie die de samenleving vraagt. Voorgaande brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in cultuur, in processen, in systemen en voor medewerkers. Hoewel er nog veel werk te verzetten is, zijn er duidelijke stappen gemaakt. Via objectieve metingen wordt jaarlijks de volwassenheid van de informatiehuishouding gemeten en gerapporteerd aan de Tweede Kamer.

Bovengenoemde voorbeelden zijn geen uitputtend overzicht van alle acties die zijn ondernomen naar aanleiding van de gebeurtenissen uit het verleden, maar bieden wel een goed beeld van de weg die Toeslagen heeft ingezet. Daarmee is nog niet gesteld dat we er zijn maar we blijven ons daar iedere dag voor inzetten.

18. Is de slechte vindbaarheid van het memo in verschillende onderzoeken (als gevolg van de bespreking tijdens een heidag in plaats van in een regulier overleg, het niet op de gebruikelijke wijze doorsturen naar de secretaris van het MT Toeslagen, en het ontbreken van een datering, aanhef en afzender) volgens u een uitzondering die volgens de destijds geldende regels theoretisch niet mogelijk hadden kunnen zijn, of waren de regels omtrent archivering niet zo duidelijk? In dat laatste geval: welke stappen heeft u ondernomen om dit in het vervolg te voorkomen?

Er kan niet met zekerheid gesteld worden dat dit een uitzondering is. Uit verschillende rapporten is gebleken dat de informatiehuishouding van de Belastingdienst waaronder ook Toeslagen, ondanks de geldende wet- en regelgeving op het gebied van archivering, niet op orde was. Zoals toegelicht in mijn antwoord op vraag 17 werkt Toeslagen aan het verbeteren van de informatiehuishouding.

Overig

19. Zijn er nog zaken over het memo-Palmen die u het afgelopen jaar bekend zijn geworden die nog niet gedeeld zijn met de Kamer? Zo ja, kunt u die bij deze delen met de Kamer?

Het afgelopen jaar is naar aanleiding van een Wob/Woo-verzoek over het memo gezocht naar documenten over dit onderwerp. De documenten die vallen onder dit Wob/Woo-verzoek zijn met

uw Kamer gedeeld.³⁵ In het kader van de Parlementaire Enquête Fraudebeleid & Dienstverlening is de afgelopen periode een omvangrijke hoeveelheid documenten met de Parlementaire Enquêtecommissie gedeeld. Op voorhand kan niet worden uitgesloten dat daaruit nieuwe informatie naar boven komt. Momenteel is daar geen aanwijzing voor.

Aanvullende vragen van 16 november

1n. Kunt u bevestigen dat u op geen enkele wijze het memo heeft opgevolgd?

2n. Indien u (een deel van) het memo wel hebt opgevolgd, wilt u dan precies uiteenzetten welk deel van het memo het betreft en wanneer dat gedaan is?

In uw brief van 16 november jl. geeft u aan dat het voor de rapporteurs niet helder is in hoeverre het advies in het memo is opgevolgd. Het memo heeft in die zin opvolging gekregen doordat het op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017 is besproken en naar aanleiding daarvan is besloten dat er een werkgroep werd ingesteld, zoals hieronder verder wordt toegelicht. De letterlijke aanbevelingen uit het memo zijn in 2017 echter niet opgevolgd. Het is te betreuren dat er niet direct meer opvolging is gegeven aan de inhoudelijke bevindingen uit het memo. Inmiddels geldt dat met de hersteloperatie Toeslagen aan de aanbeveling om de klacht van de ouders gegrond te verklaren en een vorm van compensatie aan te bieden tegemoet is gekomen. Niet alleen voor de betreffende groep ouders, maar voor een veel bredere groep gedupeerden.

Op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017, waar het memo is besproken, is besloten dat er een werkgroep werd ingesteld. De werkgroep komt twee keer bijeen (16 en 23 maart 2017) om te onderzoeken waar precies de pijnpunten liggen en hoe het beste tot een oplossing te komen. Hieronder treft u een overzicht wie aanwezig waren bij beide werkgroepbijeenkomsten. Bij de tweede bijeenkomst is ook de Vaco Toeslagen aanwezig. De Vaco Toeslagen stelt in het memo voor om 'een oplossing voor de ouders' te zoeken en vervolgens via een vaststellingsovereenkomst vast te stellen tot welke compensatie wordt overgegaan. Vanuit Toeslagen wordt vastgehouden aan het principe dat compensatie pas mogelijk is na overhandiging van bewijsmiddelen door de ouders. De werkgroep verzet zich tegen het gebruik van een vaststellingsovereenkomst zonder mogelijkheid tot beroep of bezwaar, omdat dit nadelig zou zijn voor de ouders. Vervolgens vinden de gesprekken met de advocaat van een aantal ouders plaats, op 10 april 2017 en 8 mei 2017. Het is niet bekend wie aanwezig waren bij het gesprek op 10 april 2017. De Vaco Toeslagen is aanwezig bij het tweede gesprek met de advocaat op 8 mei 2017. Bij dit gesprek is ook Medewerker 4 Toeslagen aanwezig. Het is bekend dat MT-lid 5 niet gedurende het hele gesprek op 8 mei 2017 aanwezig was. In deze gesprekken verschillen de meningen over de oplossingsrichting en wordt geen oplossing gevonden.³⁶ Na de publicatie van het rapport van de Nationale Ombudsman "Geen powerplay, maar fairplay" wordt nog contact opgenomen met de advocaat van een aantal ouders om te bezien of tot een hernieuwd gesprek kan worden gekomen, maar dit mislukt: de meningen liggen te ver uiteen, met name op het gebied van de overhandiging van bewijsmiddelen.³⁷ Naast bovengenoemde acties is naar aanleiding van de heidag, waar het memo is besproken, besloten te werken aan de verbetering van de beslisprocessen binnen de keten van Toeslagen voor wat betreft de uitvoering van CAF-onderzoeken in het kwadrant Handhavingsregie via Intensief Subjectgericht Toezicht (IST) teams³⁸. De laatste CAF-onderzoeken door IST teams zijn in 2019 uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn in de zomer 2019 gestopt.

<i>Deelnemers werkgroep</i> ³⁹	<i>Aanwezig op 16 maart 2017</i> ⁴⁰	<i>Aanwezig op 23 maart 2017</i> ⁴¹
MT-lid 5	Ja	Ja
MT-lid 2	Ja	Ja
Medewerker 2 Toeslagen	Ja	Ja
Medewerker 3 Toeslagen	Ja	Ja
Teamleider 1 Toeslagen	Ja	Ja
Medewerker 4 Toeslagen	Ja	Ja
Vaco Toeslagen	Nee	Ja

³⁵ Kamerstukken II 2021-22, 35 510, nr. 101.

³⁶ Paragraaf 5.3.6, alinea 160 PwC-rapport.

³⁷ Een meer gedetailleerde beschrijving van de wijze van opvolging van het memo treft u in paragraaf 1.2, alinea's 11 tot en met 16 en paragraaf 5.3.6, alinea's 147 tot en met 166 van het PwC-rapport.

³⁸ Paragraaf 5.3.4, alinea 144 PwC-rapport.

³⁹ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 PwC-rapport.

⁴⁰ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 PwC-rapport.

⁴¹ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 en 158 PwC-rapport.

3n. Klopt het dat alle toenmalige MT-leden het memo hebben ontvangen in 2017 middels bijvoorbeeld een email bericht?

Met zekerheid kan gesteld worden dat de hieronder opgenomen MT-leden het memo via de e-mail hebben ontvangen.⁴²

MT-lid (2017)	Memo ontvangen op:	Wijze:	Verzender:	Appendix PwC-rapport
1	13 maart 2017, 10:01 uur	e-mail	Vaco Toeslagen	A.10.5
2	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
4	13 maart 2017, 17:26 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.6
5	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
Directeur	13 maart 2017, 20:32 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.8

Nb. MT-leden 3 en 6 hadden in 2017 geen zitting in het MT Toeslagen, pas in 2019. Dit geldt ook voor de Algemeen Directeur Toeslagen (2019).

4n. Klopt het dat één MT-lid betrokken was bij het EDP-onderzoek als contactpersoon?

Voor de beantwoording van vraag 4n, 5n en 6n is contact gezocht met de contactpersonen bij het EDP-onderzoek en een betrokken EDP-auditeur. Deze geven aan dat MT-lid 2 contact heeft gehad met de EDP-auditeurs om hen in staat te stellen hun onderzoek uit te voeren, denk aan het krijgen van toegang tot de systemen. Vervolgens is er geen inhoudelijke betrokkenheid van dit of een ander MT-lid Toeslagen geweest, zo blijkt uit navraag bij het betreffende MT-lid en een betrokken EDP-auditeur.

5n. Kunt u bevestigen dat twee personen uit de werkgroep, die het memo hebben ontvangen via de mail, betrokken waren bij het EDP als contactpersoon?

Zoals in de beantwoording van vraag 4n is aangegeven is voor de beantwoording van vraag 4n, 5n en 6n contact gezocht met de contactpersonen bij het EDP-onderzoek en een betrokken EDP-auditeur. Eén persoon, MT-lid 2, die zowel betrokken was bij de werkgroep als bij het EDP-onderzoek als contactpersoon, heeft het memo ontvangen via de mail. De tweede persoon, medewerker 4 Toeslagen, die zowel betrokken was bij de werkgroep als bij het EDP-onderzoek als contactpersoon heeft het memo niet ontvangen via de mail. Dit blijkt ook uit de reconstructie van PwC.⁴³

6n. Klopt het dat de contactpersonen van het EDP onderzoek bestonden uit een voormalige MT-lid en twee medewerkers beroep die deel uit maakten van het werkgroepje over het memo-Palmen?

MT-lid 2 en medewerker 4 Toeslagen waren zowel betrokken bij de werkgroep als bij het EDP-onderzoek als contactpersoon. Zoals in de beantwoording van vraag 4n en 5n is aangegeven is voor de beantwoording van vraag 4n, 5n en 6n contact gezocht met de contactpersonen bij het EDP-onderzoek en een betrokken EDP-auditeur. Voor zover vastgesteld kan worden waren de andere contactpersonen van het EDP-onderzoek niet betrokken bij de werkgroep zoals ingesteld naar aanleiding van de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017.

7n. Klopt het dat de EDP-onderzoekers het memo-Palmen niet ontvangen hebben van de contactpersonen?

Het EDP-onderzoek⁴⁴ betrof een onderzoek door EDP-auditeurs naar relevante documenten in de netwerkschijven van Toeslagen. Het EDP-onderzoek betrof derhalve geen uitvraag naar

⁴² Appendix 5, PwC-rapport.

⁴³ Uit paragraaf 5.3.6, alinea 150 en 151 PwC-rapport blijkt dat het memo mogelijk is verspreid op papier tijdens de werkgroepbijeenkomst. Uit appendix A.5 PwC-rapport blijkt niet dat het betreffende werkgroeplid het memo in de mail had.

⁴⁴ De onderzoeksperiode van het EDP-onderzoek is 26/9/2018 – 6/11/2018. Tussen 6/11/2018 en 20/11/2018 vond het beoordelingsproces van de door de EDP-auditors aangetroffen documenten plaats.

documenten bij betrokken personen, noch bij de EDP-contactpersonen, hebben de EDP-auditeurs het memo niet ontvangen van de EDP-contactpersonen.

8n. De EPD-onderzoekers hebben gezocht op de termen CAF-11 Hawaii. Deze is echter niet gevonden. Hoe verklaart u dat uiteindelijk het document onder de documentnaam "advies CAF-11 Hawaii" opgeslagen is, niet gevonden is bij de zoekslag voor documenten die aan de EDP onderzoekers geleverd zijn?

De Vaco Toeslagen heeft in het interview met PwC aangegeven dat het memo op een persoonlijke schijf (zogenaamde N-schijf) stond opgeslagen en dat deze schijf niet werd gedeeld met anderen.⁴⁵ N-schijven zijn niet betrokken in het EDP-onderzoek. Hierop is één uitzondering. Van een persoon was bekend dat deze persoon de nodige bestanden met betrekking tot de casus op zijn persoonlijke N-schijf bewaarde. De N-schijf van deze persoon is als enige wel in het EDP-onderzoek betrokken. E-mailboxen zijn in het EDP-onderzoek buiten beschouwing gelaten. In het EDP-onderzoek is voornamelijk naar relevante documenten gezocht op Q-schijven (samenwerkingsgebieden).⁴⁶ Op deze schijven is het memo niet aangetroffen. De verklaring hiervoor is dat het memo niet op de officiële agenda van de heidag van 14 maart 2017 stond, waardoor het memo niet aan de secretaris van het MT Toeslagen is gestuurd. Daardoor heeft de secretaris van het MT Toeslagen niet de mogelijkheid gekregen om het stuk om te zetten naar het juiste format en ook niet kunnen opnemen in IBABS (vergadertool) en op de Q-schijf kunnen zetten.⁴⁷

9n. Hadden de EDP-contactpersonen niet zelf, alleen al omdat ze het memo zelf kenden, het memo moeten betrekken bij de stukken?

Niet alle EDP-contactpersonen kenden het memo, voor zover bekend. Met de kennis van nu was het beter geweest als de EDP-contactpersonen die het memo wel kenden het memo pro-actief hadden verstrekt, zodat het memo eerder boven tafel was gekomen.

10n. Is het feit dat uitgerekend dan het memo niet wordt gevonden geen opzet om het niet te verstrekken?

Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat er sprake is van opzet.

11n. Heeft u kennis genomen van de mail uit appendix 10.68, waarin staat: "De interne memo zoals die door de vaktechnische coördinator is geschreven is wel degelijk als signaal opgepakt. De memo is door het MT van Toeslagen besproken, er is een vervolg aan gegeven in samenwerking met de opsteller van de memo, met de betreffende advocaat is in contact getreden, er hebben gesprekken plaatsgevonden en dat alles besproken en met instemming gevolgd door de toenmalige DG en staatssecretaris."?

Ja.

12n. Kunt u aangeven (naar aanleiding van appendix 10.68) wanneer het memo in het MT van Toeslagen besproken is?

Het MT Toeslagen heeft het memo besproken gedurende de heidag van 14 maart 2017.⁴⁸

---

⁴⁵ Paragraaf 5.3.3, alinea 131 PwC-rapport.

⁴⁶ Verslag onderzoek bij Toeslagen, openbaar raadpleegbaar via: [2019-06-13-stas-fin-3-bijlage-3-edp-auditors-opdracht-bevindingenverslagen-en-beoordeling.pdf \(rijksoverheid.nl\)](#)

⁴⁷ Paragraaf 5.3.4, alinea 133 t/m 137 PwC-rapport.

⁴⁸ Paragraaf 1.2, alinea 11 en paragraaf 5.3.4 PwC-rapport.

13n. Kunt u aangeven wat wordt bedoeld met de zin: er is een vervolg aan gegeven in samenwerking met de opsteller van de memo”? Op welke wijze is dat gebeurd en wie zijn daarbij betrokken geweest?

14n. Kunt u aangeven welke gesprekken hebben plaatsgevonden en wie daarbij betrokken waren?

Zoals ook beschreven in de antwoorden op vraag 1n en 2n is op de heidag van het MT Toeslagen op 14 maart 2017, waar het memo is besproken, besloten dat er een werkgroep werd ingesteld. De werkgroep komt twee keer bijeen (16 en 23 maart 2017) om te onderzoeken waar precies de pijnpunten liggen en hoe het beste tot een oplossing te komen. Hieronder treft u een overzicht wie aanwezig waren bij beide werkgroepbijeenkomsten. Bij de tweede bijeenkomst is ook de Vaco Toeslagen aanwezig. Vervolgens vinden de gesprekken met de advocaat van een aantal ouders plaats, op 10 april 2017 en 8 mei 2017. Het is niet bekend wie aanwezig waren bij het gesprek op 10 april 2017. De Vaco Toeslagen is aanwezig bij het tweede gesprek met de advocaat op 8 mei 2017. Bij dit gesprek is ook Medewerker 4 Toeslagen aanwezig. Het is bekend dat MT-lid 5 niet gedurende het hele gesprek op 8 mei 2017 aanwezig was.⁴⁹

<i>Deelnemers werkgroep⁵⁰</i>	<i>Aanwezig op 16 maart 2017⁵¹</i>	<i>Aanwezig op 23 maart 2017⁵²</i>
MT-lid 5	Ja	Ja
MT-lid 2	Ja	Ja
Medewerker 2 Toeslagen	Ja	Ja
Medewerker 3 Toeslagen	Ja	Ja
Teamleider 1 Toeslagen	Ja	Ja
Medewerker 4 Toeslagen	Ja	Ja
Vaco Toeslagen	Nee	Ja

15n. Kunt u aangeven hoe de toenmalige DG instemming heeft gegeven aan de gang van zaken?

17n. Kunt u aangeven hoe alles is gevolgd door de toenmalige DG?

Voor zover bekend was de toenmalige DG niet op de hoogte van de gang van zaken in maart 2017 naar aanleiding van de hiervoor genoemde ingestelde werkgroep. Hieruit blijkt dus geen sprake van instemming.⁵³

16n. Kunt u aangeven hoe alles is gevolgd door de toenmalige staatssecretaris?

18n. Kunt u aangeven hoe de toenmalige staatssecretaris instemming heeft gegeven aan de gang van zaken?

De opmerking in de mail in A.10.68 van d.d. 26 oktober 2020 uit het PwC-rapport dat alles (i.e. de acties naar aanleiding van het memo) is besproken en met instemming gevolgd door de toenmalig DG en staatssecretaris wordt door geen van de betrokkenen bij het PwC-onderzoek bekrachtigd. Ondanks hetgeen opgemerkt in de mail in A.10.68 blijkt niet uit de conclusies van het PwC-rapport dat de toenmalige staatssecretaris op de hoogte was van de gang van zaken in maart 2017. Er lijkt dan ook geen sprake van instemming.

19n. Welke rol heeft de toenmalige plaatsvervangend SG gehad in deze periode rondom het memo?

Voor zover bekend heeft de toenmalige plaatsvervangend SG geen rol gehad in de acties naar aanleiding van eerdergenoemde werkgroep in maart 2017.

⁴⁹ Paragraaf 5.3.6, alinea 160 PwC-rapport.

⁵⁰ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 PwC-rapport.

⁵¹ Paragraaf 5.3.6, alinea 155 PwC-rapport.

⁵² Paragraaf 5.3.6, alinea 155 en 158 PwC-rapport.

⁵³ Paragraaf 5.4.3, alinea 138 PwC-rapport.

20n. Welke rol heeft de toenmalige hoofd juridische zaken gehad in deze periode rondom het memo?

Voor zover bekend heeft het toenmalige hoofd juridische zaken (de hoofddirecteur Fiscale en Juridische Zaken) geen rol gehad in de acties naar aanleiding van eerdergenoemde werkgroep in maart 2017. Het is wel bekend dat in maart 2017 contact is opgenomen met het Ministerie van Financiën (Medewerker 1 FJZ Belastingdienst) om toe te lichten wat de stand van zaken is inzake het CAF-11 Hawaï dossier waar het Ministerie van Financiën een klacht van het gastouderbureau over in behandeling heeft.⁵⁴ Of deze informatie vervolgens is gedeeld met de toenmalige hoofddirecteur Fiscale en Juridische Zaken is niet bekend.

21n. Is op enig moment advies gevraagd aan het hoofd juridische zaken in deze periode rondom (een aantal van) de beroepen in onder andere de CAF-11 zaken die destijds doorgingen?

Dit is niet bekend.

22n. Wanneer is het hoofd juridische zaken (de hoofddirecteur Fiscale en Juridische Zaken) op de hoogte gesteld van het bestaan van het memo?

Het is niet bekend of, en zo ja, wanneer de toenmalige hoofddirecteur Fiscale en Juridische Zaken op de hoogte is gesteld van het bestaan van het memo. Voor zover bekend heeft de plaatsvervangend hoofddirecteur Fiscale en Juridische Zaken het memo op 22 augustus 2020 om 19:17 uur voor het eerst ontvangen.⁵⁵

23n. MT-lid 5 heeft in A 10.68 in een mail aangegeven dat alles besproken en met instemming gevolgd is door toenmalige DG en de staatssecretaris. Wanneer heeft dit gesprek plaatsgevonden en is daar verslaglegging van?

MT-lid 5 schrijft in de mail in A 10.68 "*Het was juist een van de redenen om met de advocaat in de betreffende casus in gezamenlijkheid met de vaktechnisch coördinator, die dus ook duidelijk de achtergronden en ontwikkelingen kende, in gesprek te gaan. Over de voortgang van die gesprekken zijn verder ook regelmatig vervolgbesprekingen geweest met de DG en de toenmalige staatssecretaris.*". MT-lid 5 doelt hier op het gesprek van o.a. de Vaco Toeslagen en een MT-lid van Toeslagen met de advocaat van enkele van de ouders op 8 mei 2017. Uit de reconstructie van PwC blijkt niet dat in 2017 met de toenmalig DG en toenmalig staatssecretaris is gesproken over de gesprekken met de advocaat.

24n. Kan MT-lid 5 zijn/haar mail bevestigen en op welke wijze kan hij/zij die onderbouwen?

MT-lid 5 heeft niet meegewerkt aan het PwC-onderzoek. De mail met bijlagen zijn wel opgenomen in het PwC-rapport en de relevante bijlagen behorende bij deze e-mail zijn betrokken in het onderzoek.

25n. Welke beweringen in mail A 10.68 zijn volgens u onjuist? Kunt u onderbouwen dat ze onjuist zijn?

Ik moet mij hierbij baseren op het PwC-rapport. De opmerking in de mail in A.10.68 uit het PwC-rapport dat alles (i.e. de acties naar aanleiding van het memo) is besproken en met instemming gevolgd door de toenmalig DG en staatssecretaris wordt door geen van de betrokkenen bij het PwC-onderzoek bekrachtigd. Ondanks hetgeen opgemerkt in de mail in A.10.68 blijkt niet uit de conclusies van het PwC-rapport dat de toenmalige staatssecretaris op de hoogte was van de gang van zaken in maart 2017 naar aanleiding van de hiervoor genoemde ingestelde werkgroep. Er lijkt dan ook geen sprake van instemming.

---

⁵⁴ Paragraaf 5.3.6, alinea 147 PwC-rapport.

⁵⁵ Appendix A.5 PwC-rapport.

26n. In de beantwoording op de vragen over drie brieven inzake een door PwC uitgevoerd onderzoek, dat heeft geleid tot het rapport reconstructie en tijdlijn van het memo-Palmen (Kamerstukken 35510, nr. 84, nr. 86 en nr. 87) verklaart u dat de afbakeningscriteria niet tussentijds zijn gewijzigd. Hoe verklaart u dat uit het PwC-onderzoek naar voren is gekomen dat er in de eerste instantie gezocht is naar documenten die het niveau directeur en hoger hebben bereikt en vervolgens wordt gezocht naar DG en hoger?

De op 16 december 2019 vastgestelde criteria voor het opstellen en onderzoeken van de tijdlijn zijn niet gewijzigd. Er is naar documenten gezocht bij de volgende functionarissen en hun eventuele voorgangers vanaf 1 juli 2012: Directeur Toeslagen, Directeur CAP/Belastingdienst, de Algemeen directeur belastingdienst, de (p)DG belastingdienst, de DGFZ, de pDGFZ, de (p)SG, de Staatssecretaris en de Minister. Om te kunnen verifiëren wie wanneer waarvan op de hoogte was is een grotere groep dan enkel de ambtelijke top bevraagd of zij weet hebben van (nog ontbrekende) relevante feiten en documenten.

27n. Kunt u de mail van december 2019 waarin de wijziging staat beschreven naar de Kamer sturen?

Bijgevoegd is de mail van de ADR van 18 december 2019, waarin het memo over de bespreking van de criteria op d.d. 16 december 2019 is bijgevoegd. Het memo is reeds bij de beantwoording van vragen van uw Kamer verstrekt.⁵⁶ Naast de gedefinieerde ambtelijke top zijn voor de tijdlijn ook documenten gezocht bij een aantal ambtenaren onder de ambtelijke top, te weten de Directeur Toeslagen en de Algemeen directeur Belastingdienst. Uit de bijgevoegde mail en bijbehorende memo d.d. 17 december 2019 blijkt dat deze groep is aangevuld met directeur CAP/Belastingdienst.

28n. U schrijft dat de Auditdienst Rijk (ADR) aangeeft dat de definitie van ambtelijke top tijdens het onderzoek niet gewijzigd is. Kunt u aangeven waar de ADR dat beweerd heeft en kunt u dat zwart op wit aan de Kamer doen toekomen?

Antwoord 14 is met de ADR afgestemd.

De ADR heeft voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 9 in haar rapport ambtelijke top gedefinieerd als één of meer leden van de Bestuursraad van het ministerie van Financiën. De ADR heeft hierbij aansluiting gezocht bij de wijze waarop het ministerie het begrip heeft ingevuld. De definitie is niet opgenomen in de opdrachtbevestiging, maar wel in de rapportage. De aanpak van het onderzoek heeft de ADR ook bij onderzoeksvraag 9 van haar rapport opgenomen. De ADR geeft aan dat deze definitie tijdens het onderzoek niet is gewijzigd.

De Belastingdienst heeft een tijdlijn opgesteld voor de periode 1 januari 2012 tot en met 31 december 2019. De uitgangspunten voor de tijdlijn zijn op initiatief van de ADR vastgelegd in het memo van 13 december 2019. Daarbij is afgesproken om het onderzoek van de tijdlijn uit te breiden door ook documenten te zoeken bij de directeur CAP/Belastingdienst. Achteraf begrijpen we dat er door de formuleringen in dit memo verwarring is ontstaan. De ADR wilde breder dan alleen bij de ambtelijke top onderzoeken of er aanknopingspunten ("haakjes") waren, waaruit kon worden geverifieerd of de ambtelijke en politieke top van documenten op de hoogte was. De tijdlijn is de maand na het uitbrengen van de ADR-rapportage met de Kamer gedeeld.

Bijgevoegd treft u de bevestiging van de ADR dat de definitie van 'ambtelijke top' tijdens het onderzoek niet is gewijzigd.

29n. Is de definitie van ambtelijke top voor aanvang het onderzoek van de ADR wel gewijzigd? Kun u hier zelf antwoord op geven?

Zoals in antwoord 14 is aangegeven, is de onderzoeksvraag over de ambtelijke top aan de onderzoeksopdracht van de ADR toegevoegd op verzoek van uw Kamer. Het begrip 'ambtelijke

---

⁵⁶ Kamerstukken 2021-22, 35 510, nr. 92, bijlage vraag 98 Memo ADR over onderzoek tijdlijn toeslagen 17 dec 2019.

top' is in de onderzoeksopdracht niet gedefinieerd. Voor de start van het onderzoek was er dus geen sprake van een definitie (en dus ook geen wijziging). Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden moest de ADR het begrip 'ambtelijke top' definiëren. Zoals ik in het antwoord op vraag 14 heb aangegeven, heeft de ADR destijds de ambtelijke top gedefinieerd als één of meer leden van de Bestuursraad van het ministerie van Financiën. De ADR heeft hierbij aansluiting gezocht bij de wijze waarop het ministerie het begrip heeft ingevuld.

30n. Kunt u bevestigen dat het onrechtmatig is als een overheidsinstantie op onjuiste rechtsgrond, zoals geconstateerd in memo-Palmen, doorprocedeert?

In het memo wordt gesteld dat: "door het gebruiken van de onjuiste rechtsgrond voor stopzetting, onzorgvuldig,- en onrechtmatigheden in het proces en het schenden van diverse rechtsbeginselen door BT is deze sterke zaak gaan kantelen."

In een juridische procedure staan twee procespartijen tegenover elkaar en brengen zij rechtsgronden naar voren ter onderbouwing van hun standpunt(en). Het procederen op een onjuiste rechtsgrond, wordt in het algemeen pas duidelijk bij het vonnis van de rechtbank. De rechter zal immers de aangewende stellingen tegen elkaar afwegen en een oordeel vellen over de aangewende rechtsgronden.

Het (enkele) feit dat een overheidsinstantie op een onjuiste rechtsgrond heeft geprocedeerd, levert geen onrechtmatigheid op. In het algemeen zal de rechter de overheidsinstantie dan in het ongelijk stellen.

Het voorgaande neemt niet weg dat met de kennis van nu er in het verleden door de Belastingdienst/Toeslagen procedures zijn gevoerd en soms zelfs tot in hoogste instantie zijn gewonnen, waarbij de Belastingdienst/Toeslagen beter van (door-)procederen had kunnen afzien. Nu wordt zorgvuldiger afgewogen of (door-)procederen in een individuele zaak in de rede ligt.

31n. Is het doorprocederen, zoals hier gedaan is, conform het memo-Palmen?

Uit de passage in het memo van de Vaco Toeslagen "*Tegen deze uitspraak heeft de Belastingdienst/Toeslagen hoger beroep ingesteld. Op dit punt had een andere keuze gemaakt kunnen/moeten worden waardoor de huidige impact had kunnen worden voorkomen.*" kan worden opgemaakt dat doorprocederen niet conform de opvatting van de Vaco Toeslagen is geweest.

32n. Van ten minste hoeveel ambtenaren weet u dat ze in 2017 op de hoogte waren van het bestaan van het memo-Palmen?

Van 10 ambtenaren is zeker dat zij het memo hebben ontvangen per e-mail of in papieren variant in 2017. Het is niet mogelijk om vast te stellen welke (voormalig) medewerkers (buiten de door PwC geïnterviewden) een fysieke versie van het 'memo-Palmen' in hun bezit hebben (gehad). Uit het PwC-onderzoek blijkt dat naar aanleiding van een interview met een lid van de ingestelde werkgroep niet is uit te sluiten dat het memo op papier is verstrekt tijdens de werkgroep bijeenkomst.⁵⁷ Indien dit het geval blijkt zouden nog eens drie ambtenaren het memo hebben ontvangen. Hieronder treft u een overzicht van wie wanneer in 2017 op de hoogte was:

	Ontvangend ambtenaar	Memo ontvangen op:	Wijze:	Verzender:	Appendix PwC-rapport
1.	Vaco Toeslagen	Steller memo	-	-	-
2.	MT-lid 1	13 maart 2017, 10:01 uur	e-mail	Vaco Toeslagen	A.10.5
3.	MT-lid 2	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
4.	MT-lid 4	13 maart 2017, 17:26 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.6

⁵⁷ Paragraaf 5.3.6, alinea 151 PwC-rapport.

5.	MT-lid 5	14 maart 2017, 13:10 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.10
6.	Directeur	13 maart 2017, 20:32 uur	e-mail	MT-lid 1	A.10.8
7.	Medewerker 6 Toeslagen	14 maart 2017, 10:39 uur	e-mail	Vaco	A.10.17
8.	Medewerker 1 Toeslagen	15 maart 2017, 16:36 uur	e-mail	Medewerker 6 Toeslagen	A.10.18
9.	Teamleider 3 Toeslagen	15 maart 2017, 22:15 uur	e-mail	MT-lid 2	A.10.22
10.	Medewerker 2 Toeslagen	Op of rond 17 maart 2017	Papier, niet in mail aangetroffen (blijkt uit alinea 151)	n.b.	A.10.21
11.	Teamleider 1 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-
12.	Medewerker 3 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-
13.	Medewerker 4 Toeslagen	Mogelijk tijdens eerste werkgroepbijeenkomst	Papier	n.b.	-

33n. Van ten minste hoeveel ambtenaren weet u dat ze in 2019 op de hoogte waren van het bestaan van het memo-Palmen?

Van 8 ambtenaren is zeker dat zij het memo hebben ontvangen per e-mail in 2019. In antwoord 32 staat geschreven dat zeker is dat 10 ambtenaren het memo in 2017 hebben ontvangen en daarbij mogelijk nog 3 ambtenaren. Daarmee waren, voor zover bekend, in 2019 18 tot 21 ambtenaren op de hoogte van het memo. Hieronder treft u een overzicht van wie wanneer in 2019 op de hoogte was, in aanvulling op de tabel bij vraag 32n hierboven:

	Ontvangend ambtenaar	Memo ontvangen op:	Wijze:	Verzender:	Appendix PwC-rapport
1.	Lavaco Toeslagen	4 juni 2019, 12:20 uur	e-mail	Vaco Toeslagen	A.10.80
2.	Medewerker 1 UHB Belastingdienst	4 juni 2019, 14:10 uur	e-mail	Lavaco Toeslagen	A.10.83
3.	Teamleider 2 Toeslagen	4 juni 2019, 14:10 uur	e-mail	Lavaco Toeslagen	A.10.83
4.	Algemeen Directeur Toeslagen	4 juni 2019, 14:10 uur	e-mail	Lavaco Toeslagen	A.10.83
5.	Medewerker 1 FJZ	4 juni 2019, 20:30 uur	e-mail	Medewerker 1 UHB Belastingdienst	A.10.88
6.	Afdelingshoofd UHB Belastingdienst	4 juni 2019, 20:30 uur	e-mail	Medewerker 1 UHB Belastingdienst	A.10.88
7.	Medewerker 2 FJZ	5 juni 2019, 9:53 uur	e-mail	Medewerker 1 FJZ	A.10.96
8.	MT-lid 6	13 november 2019, 10:47	e-mail	Lavaco Toeslagen	A.10.42

34n. Hoeveel ambtenaren - van de Belastingdienst of het ministerie - hebben volgens u het memo- Palmen uiterlijk in 2017 ontvangen? En hoeveel ambtenaren uiterlijk in 2019?

Zie de antwoorden op vraag 32n en 33n.